

Michał Nowicki

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

GLOBAL GOVERNANCE JAKO KIERUNEK ROZWOJU ŁADU MIĘDZYNARODOWEGO W ERZE GLOBALIZACJI

Streszczenie: Celem artykułu jest ukazanie koncepcji *global governance* jako kierunku rozwoju ładu międzynarodowego w XXI wieku. Autor charakteryzuje w nim proces globalizacji i jego wpływ na kształt świata. Następnie opisuje, czym jest *global governance* i jak koncepcja ta wpisuje się w logikę rozwoju ładu na arenie globalnej.

Słowa kluczowe: globalizacja, *global governance*, ład globalny.

1. Wstęp

Niezależnie od przyjętego punktu widzenia, od dyscypliny naukowej, na gruncie której prowadzi się badania, bezsprzeczny pozostaje fakt, że wiek XXI jest erą globalizacji. Ma to daleko idące konsekwencje. W niniejszym artykule autor obrazuje, na wybranych obszarach, erę globalizacji oraz rozważa kierunki i formy, do jakich może zmierzać rządy w zglobalizowanym świecie. Hipotezą, która leży u podstaw artykułu, jest to, że współcześnie wyczerpuje się rola państwa narodowego, traci ono zdolność do odpowiadania na nowe wyzwania, które często mają charakter problemów globalnych. Stąd też nieuchronne jest zaistnienie jakiejś ogólnoświatowej, ponadnarodowej formy rządu, co wyraża się w idei *global governance*. Intencją autora jest zarysowanie tej koncepcji i diagnoza kierunku ewolucji ładu światowego.

W niniejszym artykule autor dokonuje analizy i krytyki piśmiennictwa polsko- i anglojęzycznego oraz, posługując się metodą opisową, ukazuje zjawiska związane z rozwojem globalizacji i naukowych koncepcji dotyczących przyszłego kształtu ładu międzynarodowego.

2. Globalizacja – zarys problemu i jej implikacje dla kształtu współczesnego świata

W niniejszym artykule globalizacja jest traktowana zarówno jako stan, jak i jako proces. Nie jest rozpatrywana jedynie przez pryzmat ekonomii, ale także z uwzględnieniem aspektów społecznych i politycznych. Na potrzeby niniejszej pracy glo-

balizację rozumieć należy jako „charakterystyczne i dominujące w końcu XX i na początku XXI w. tendencje w światowej ekonomii, polityce, demografii, życiu społecznym i kulturze, polegające na rozprzestrzenianiu się analogicznych zjawisk, niezależnie od kontekstu geograficznego i stopnia gospodarczego zaawansowania danego regionu; globalizacja prowadzi do ujednociania się obrazu świata, jako homogenicznej całości wzajemnie powiązanych elementów gospodarczych i wspólnej kultury typu konsumpcyjnego”¹.

W tytule artykułu użyte zostało pojęcie „era globalizacji”. Za wydarzenie dla niej przełomowe uznać należy kres bipolarnego podziału świata, tzw. upadek „żelaznej kurtyny”. Transformacja systemu światowego zaczęła się wraz z nastaniem zimnej wojny, a zakończyła się, rozpoczynając nową epokę, upadkiem muru berlińskiego². Jednak proces rodzenia się globalizacji jest bardzo złożony i rozłożony w czasie na wiele historycznych epok.

W literaturze znaleźć możemy wzmianki o tworzeniu się ładu globalnego już w starożytności. Jednym z pierwotnych, a zdaniem autora pierwszym bezpośrednio związanym z czasami współczesnymi, wydarzeniem historycznym, które przyczyniło się do nastania ery globalizacji, były wielkie odkrycia geograficzne. Umożliwiły one powstanie drugiego, po Cesarstwie Rzymskim, globalnego ładu, tym razem opartego na dominacji Wielkiej Brytanii³. Jednocześnie w XIX wieku narodziła się „pierwsza” gospodarka światowa, na co zwracają uwagę Cameron i Neal⁴. Rozwój rozmaitych ścieżek, które prowadziły do zacieśniania się powiązań między państwami w skali świata, zahamował wybuch pierwszej wojny światowej, a krótko po niej

¹ <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3905881/globalizacja.html>. Inne definicje globalizacji znaleźć można m.in. w: *Polityka gospodarcza*, red. B. Winiarski, PWN, Warszawa 2006; *Globalizacja – pomiędzy polityką a ekonomią. Wybrane aspekty*, red. D. Karnowska, M. Szatlach, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006, s. 23-24; *Globalizacja i my. Tożsamość lokalna wobec trendów globalnych*, R. Piekarski, M. Graban, Universitas, Kraków 2003, s. 7; *Globalistyka. Procesy globalne i ich lokalne konsekwencje*, M. Czerny, R. Łuczak, J. Makowski (red.), PWN, Warszawa 2007, s. 23-26; *Globalizacja – nieznośne podobieństwo? Świat i jego instytucje w procesie uniformizacji*, red. B. Krauz-Mozer, P. Borowiec, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008, s. 7; *Globalizacja. Mechanizmy i wyzwania*, red. B. Liberska, PWE, Warszawa 2002, s. 17-21; A. Dylus, *Globalizacja. Refleksje etyczne*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 2005, s. 13-16; W. Wosińska, *Oblicza globalizacji*, Smak Słowa, Sopot 2008, s. 23-26; G. Ziewiec, *Trzy fale globalizacji. Rozwój, nadzieje i rozczarowania*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2012, s. 29-31; *Globalna ekonomia polityczna... Zbiórce zestawienie różnych ujęć globalizacji* znaleźć można w: *Granice konkurencyjności*, Grupa Lizbońska, Poltex, Warszawa 1996, s. 49.

² H. Cuellar, *Globalizacja i demokracja jako znak naszych czasów (krytycyzm z punktu widzenia złożoności)*, [w:] *Filozofia a demokracja*, red. P.W. Juchacz, R. Kozłowski, Coopera, Poznań 2001, s. 179.

³ *Polityka gospodarcza...*, s. 178-179; M. Golka, *Cywilizacja współczesna i globalne problemy*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2012, s. 128-133.

⁴ R. Cameron, L. Neal, *Historia gospodarcza świata. Od paleolitu do czasów najnowszych*, Książka i Wiedza, Warszawa 2004, s. 312.

drugiej, co zamknęło możliwość budowania globalnych relacji ową symboliczną „żelazną kurtyną”.

Inną periodyzację proponuje Wallerstein w *Analizie systemów-światów*. Autor ten zaprzecza, jakoby współczesna globalizacja była zjawiskiem nowym, twierdząc, że jest ona powtarzającym się cyklicznie w historii procesem. Jego zdaniem trzy wydarzenia okazały się przełomowe dla naszego „systemu świata”: szesnasty wiek, w którym powstała kapitalistyczna gospodarka-świat (żyjemy w niej do dziś), Wielka Rewolucja Francuska, w wyniku której narzucona została, na kolejne dwieście lat, geopolityka centrowego liberalizmu, oraz rok 1968 i jego rewolucja, która jest początkiem upadku nowoczesnego systemu-świata, ponieważ podważyła spoiwo tego systemu: centrolewicową geokulturę⁵.

Globalizacja jest zjawiskiem wieloaspektowym, również czynniki, które doprowadziły ostatecznie do jej powstania, są bardzo zróżnicowane. Oprócz wydarzeń historycznych były to też procesy społeczne, polityczne, techniczno-technologiczne i ekonomiczne. Do nastania ery globalizacji pewne z nich przyczyniły się bardziej niż inne. Oprócz wspomnianych już czynników politycznych były to czynniki o charakterze techniczno-technologicznym. Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje rozwój technologii informacyjnych, powstanie i rozpowszechnienie się Internetu, udoskonalenie metod transportu na skalę globalną, poprawa infrastruktury, rozwój mediów. Wielu autorów mówi o swoistej rewolucji technologicznej i komunikacyjnej, która stała się motorem napędowym globalizacji⁶. Zdaniem autora największą rolę odegrał, a właściwie wciąż odgrywa Internet, który znajduje szerokie zastosowanie niemal we wszystkich dziedzinach życia. Jego rozwój i upowszechnienie przyczyniły się zarówno do przyspieszenia globalizacji w obszarze gospodarki, jak i do tworzenia społeczeństwa sieciowego (analizę społeczeństwa sieciowego przedstawia m.in. Castells). Znaczenie Internetu dla tworzenia nowych rodzajów więzi społecznych czy komunikacji widoczne jest obecnie przy okazji protestów (m.in. alterglobalistów), których ogromna skala nie byłaby możliwa bez tego narzędzia.

Jako pierwszy zostanie omówiony wpływ globalizacji na gospodarkę. Bauman pisze: „Pojęcia takie jak *gospodarka narodowa* straciły wszelki sens, poza statystycznym...”, a dalej „Kapitał jest dziś nie między-, lecz ponadnarodowy, zbuntowany przeciw wszelkim odmianom protekcyjnalizmu, przeciw samej idei *polityki gospodarczej*”⁷. W XXI wieku takie ujęcie wcale nie jest przesadą. Większość państw świata należy do WTO, niemal wszystkie państwa świata biorą czynny udział w światowym obrocie towarami i usługami. Właściwie każde państwo staje się także areną globalnej konkurencji. Sprzyja temu liberalizacja handlu. Inną zależność o charakterze ekonomicznym pokazał ostatni kryzys, który uzmysłowił wszyst-

⁵ I. Wallerstein, *Analiza systemów-światów. Wprowadzenie*, Dialog, Warszawa 2007, s. 10.

⁶ T.T. Kaczmarek, *Kto kieruje globalizacją? Think thanki – kuźnia nowych idei*, Difin, Warszawa 2011, s.134-148; B. Ociepa, *Komunikacyjne ścieżki globalizacji*, [w:] *Wkraczając w XXI wiek. Między globalizacją a różnorodnością*, red. E. Stadtmuller, Arboretum, Wrocław 2003, s. 55 i dalsze.

⁷ Z. Bauman, *Ponowoczesność jako źródło cierpień*, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 2000, s. 385.

kim, że każdy z nas jest zależny od globalnych rynków finansowych. Warto także zwrócić uwagę na to, jak globalizacja wpływa na PKB. W dobie ostatniego kryzysu szczególnie cierpiały małe kraje, które opierały swoją gospodarkę głównie na eksporcie. Kraje, które razem z Polską wchodziły do UE: Czechy, Słowacja, Słowenia, Estonia, Węgry, miały wskaźniki wartości eksportu w stosunku do PKB i eksportu *per capita* znacznie wyższe niż Polska. Estonia wskaźnik wartości eksportu do PKB w roku 2006 miała 57,6%, a wartość eksportu *per capita* 5740,4 euro, Polska zaś 32,4% i 2312,3 euro⁸. Wszystkie te kraje zanotowały w latach kryzysu gwałtowne spadki wartości produktu krajowego brutto (od kilku do kilkunastu punktów procentowych). Kryzys, a co za tym idzie – załamanie koniunktury na rynkach globalnych, nie był jedyną przyczyną tego stanu rzeczy, ale spadek wartości eksportu (dostrzegalny szczególnie w roku 2009) z pewnością odegrał znaczącą rolę. Jednym z najbardziej widocznych przejawów globalizacji jest wzrost roli korporacji transnarodowych, które wyrosły na graczy niemal równie istotnych na arenie globalnej, jak państwa narodowe⁹. Na zakończenie warto zaznaczyć, że globalizacja gospodarki to proces, który opiera się na rozpowszechnianiu się, a często narzucaniu słabszym państwom, modelu gospodarki wolnorynkowej, szczególnie w jej liberalnym, amerykańskim kształcie¹⁰.

Specyficzny jest wpływ globalizacji na grupę państw, które określa się mianem „słabo rozwiniętych”. Fiedor i Kociszewski wśród przyczyn niskiego stopnia rozwoju wymieniają m.in. asymetryczny podział korzyści z wymiany międzynarodowej, mający swoje źródło w oparciu tej wymiany na paradygmatach niedopasowanych do warunków państw rozwijających się¹¹. Szerzej problem ten omawia Stiglitz. Przez pryzmat swoich bogatych doświadczeń praktycznych i obserwacji, bardziej jako praktyk niż ekonomista teoretyk, diagnozuje dzisiejszą globalizację, często zwracając uwagę na jej efekty w krajach słabo rozwiniętych. Dostrzega on zarówno liczne pozytywne i szanse (podniesienie stopy życiowej w wielu państwach azjatyckich, dostęp do wiedzy i informacji, tańsze produkty, pomoc zagraniczną itd.), jakie globalizacja otworzyła przed tymi państwami, jak i mankamenty (rosnące nierówności między regionami bogatymi i biednymi, wciąż rosnącą liczbę ludzi żyjących w biedzie), które często pomijane są w pracach naukowych o globalizacji¹². Wiele działań pozornie pomocnych – liberalizacja handlu, programy pomocowe, porozumienia handlowe – okazywało się zgubnymi dla krajów słabo rozwiniętych, nie tylko nie rozwiązując, ale często pogłębiając problemy¹³. W opinii autora państwa rozwijające się powinny mieć priorytet wśród obszarów wymagających zreformowania

⁸ Obliczone na podstawie danych Eurostatu: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>.

⁹ Szerzej o roli KTN pisze m.in. S. Wyciślak w: *Globalizacja – nieznośne...*, s. 97-114.

¹⁰ J.E. Stiglitz, *Wizje sprawiedliwej globalizacji*, PWN, Warszawa 2007, s. 28.

¹¹ *Ekonomia rozwoju*, red. B. Fiedor, K. Kociszewski, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010, s.183-184.

¹² J.E. Stiglitz, *Globalizacja*, PWN, Warszawa 2004, s. 21-23.

¹³ J.E. Stiglitz, *Wizja...*, s. 23-32.

w kształtującym się nowym ładzie światowym. Wiedza, jaką obecnie dysponujemy, pozwala stwierdzić, że dotychczasowe rozwiązania okazały się nieskuteczne. Związek globalizacji m.in. z problemami głodu, analfabetyzmu, wysokiej śmiertelności noworodków, epidemiami chorób zakaźnych, a także niestabilnością polityczną, każe umieścić ją w hierarchii ważności przed problemami ekologicznymi, które wiążą się bardziej z potencjalnym przyszłym ryzykiem niż ze skutkami doraźnymi.

Kolejnym obszarem wpływu globalizacji jest kultura. Globalizacja doprowadziła do powstania daleko idących podobieństw między różnymi społeczeństwami na całym świecie. Podobieństwa te dotyczą używania pewnych produktów czy też upowszechnienia się pewnych modeli zachowań. Zauważyć należy, że mimo ujednolicania się niektórych aspektów kultury nie można mówić o istnieniu „kultury globalnej”. O tym, że nawet w erze globalizacji różnice kulturowe są wciąż znaczące, możemy się przekonać najdobitniej, analizując zjawisko „szoku kulturowego”¹⁴. Niemniej pewne aspekty kultury, szczególnie kultura niska z USA i innych krajów zachodnich, upowszechniają się¹⁵, z jednej strony zmniejszając dystans kulturowy między społeczeństwami, z drugiej zaś częściowo niszcząc i wypierając bogactwo lokalnej różnorodności¹⁶. W ocenie autora procesy globalizacji nie stanowią jednak realnego zagrożenia dla kultury w poszczególnych narodach. Rosnąca zbieżność między kulturami dotyczy jedynie pewnych aspektów, które bardziej stanowią pomoc w procesie aklimatyzacji kulturowej niż zagrożenie, że różnice kulturowe znikną. Zgodnie z teoriami dyfuzjonizmu przenikanie elementów z jednej kultury do innych jest głównym źródłem postępu¹⁷. W XXI wieku nie jest to jedynie kwestia progresu poszczególnych cywilizacji, ale także warunek konieczny do funkcjonowania systemu opartego na strukturach ponadnarodowych.

Globalizacja wywarła także silny wpływ na sferę polityczną, w szczególności zaś na rolę państwa narodowego w obecnych czasach. W *Granicach konkurencyjności*, stworzonych przez Grupę Lizbońską, znajdujemy stwierdzenie: „Początek globalizacji jest początkiem końca systemu narodowego”¹⁸. Kuźniar zaznacza, że

¹⁴ Szok kulturowy po raz pierwszy, w latach 60., opisał Oberg. Zjawisko to obecnie jest opisywane jako tymczasowe negatywne reakcje na zmianę otoczenia kulturowego. Uznawane jest za jeden z etapów akulturacji – procesu adaptowania się – poprzez poznawanie i naukę – nowej kultury (M. Bartosik-Purgat, *Otoczenie kulturowe w biznesie międzynarodowym*, PWE, Warszawa 2006, s. 175-176).

¹⁵ Proces ten często określanym jest mianem „makdonaldyzacji” (*Globalizacja – nieznosne...*, s. 263).

¹⁶ Problem wpływu globalizacji na kulturę bardzo ciekawie omawia Wilhelmina Wosińska w *Obliczach globalizacji* (wyd. cyt., s. 59-95). Inne pozycje na ten temat: R. Łuczak, *Spoleczeństwo i kultura w zglobalizowanym świecie*, [w:] *Globalistyka. Procesy globalne i ich lokalne konsekwencje*, red. M. Czerny, R. Łuczak, J. Makowski, PWN, Warszawa 2007, s. 82-100; A. Ziętek, *Globalizacja a kultura*, [w:] *Oblicza procesu globalizacji*, red. M. Pietraś, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002, s.197-207.

¹⁷ J. Gajda, *Antropologia kultury. Wprowadzenie do wiedzy o kulturze*, Impuls, Kraków 2008, s. 67.

¹⁸ *Granice konkurencyjności...*, s. 51.

globalizacja zmienia, ale nie znosi istniejącego porządku międzynarodowego, podczas gdy inni autorzy, jak Bauman czy Świtalski, mówią już o „interregnum” czy „międzyepoce”, w której stary ład upadł, a nowy jeszcze się nie wyłonił¹⁹. Do zobrazowania sytuacji, w jakiej znajdują się obecnie państwa, Bauman stosuje rozmaite metafory²⁰. W literaturze pojawiają się też głosy, że operowanie dziś pojęciami takimi jak „państwo narodowe” czy „gospodarka narodowa” utrudnia deskrypcję globalizacji jako procesu, a co za tym idzie – opis współczesnego, ponowoczesnego świata²¹. Można zatem stwierdzić, że globalizacja doprowadziła do tego, że państwa narodowe nie są w stanie pełnić swoich historycznych funkcji, w znacznej mierze straciły siłę oddziaływania zewnętrznego, jak i wewnętrznego. Implikuje to konieczność rozważania alternatywy dla dotąd istniejącego ładu. Autor w pełni podziela takie ujęcie. Obserwacja sytuacji na świecie dostarcza wielu argumentów potwierdzających słuszność tezy o schyłku ery dominacji państw narodowych. Rośnie natomiast rola ugrupowań integracyjnych, organizacji i konferencji międzynarodowych w rozwiązywaniu globalnych problemów.

Warto także zaznaczyć, że globalizacja, a przynajmniej jej kształt, nie jest zjawiskiem powszechnie akceptowanym. Chomsky poddaje miazdzącej krytyce kształt świata po upadku „żelaznej kurtyny”, widząc w globalizacji formę neokolonializmu, kontynuację podboju świata, jaki zapoczątkowali Europejczycy pod koniec XV wieku²². Poglądy te znalazły swój wyraz w powstaniu ruchu antyglobalistycznego, którego narodziny datowane są na rok 1999. Wtedy to w Seattle 50 tys. ludzi gwałtownie protestowało przeciwko obradom WTO²³. Ewolucja antyglobalizmu, w sferze zarówno formułowania postulatów, jak i metod działania, doprowadziła do powstania alterglobalizmu. Główną jego ideą jest walka o „ludzką twarz” globalizacji, większą społeczną wrażliwość, zmianę układu sił, szczególnie zakończenie prymatu Stanów Zjednoczonych oraz organizacji takich, jak: WTO, MFW czy Bank Światowy. Według alterglobalistów globalizacja jest kolejną „wielką narracją” narzuconą światu przez najbogatsze państwa, korporacje transnarodowe i popierające je międzynarodowe organizacje gospodarcze. Alterglobalizm jest ruchem posiadającym solidne zaplecze ideologiczne, merytorycznym i, zdaniem autora, zdolnym współtworzyć nowy ład światowy. Z pewnością zdarzenia takie jak kryzysy finan-

¹⁹ R. Kuźniar, *Porządek międzynarodowy wczesnej globalizacji*, [w:] *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, red. E. Halizak, R. Kuźniar, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006, s. 509; Z. Bauman, *44 listy ze świata płynnej nowoczesności*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2011, s. 192-197; P.A. Świtalski, *Droga do Pangei: Polityka międzynarodowa czasu „globalizacyjnej konwergencji”*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 5-10.

²⁰ Z. Bauman, *Europa. Niedokończona przygoda*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2005, s. 196.

²¹ S. Żukowski, *Kosmopolityzm i postmodernizm a ład światowy*, Instytut Stosunków Międzynarodowych UW, Warszawa 2009, s. 86.

²² N. Chomsky, *Rok 501. Podbój trwa*, PWN, Warszawa 2009.

²³ N. Klein, *Mury i wyłomy, czyli bariery i szanse. Doniesienia z linii frontu debaty o globalizacji*, PWN, Warszawa 2008, s. 37-40.

sowe i gospodarcze, katastrofy ekologiczne spowodowane przez wielkie korporacje czy „fiaska wizerunkowe” Stanów Zjednoczonych (jak choćby obecna „afera podsłuchowa”) wzmacniają ruch alterglobalistyczny, pokazując, że kontestują system, który nie działa poprawnie, uwypuklając trafność wielu postulatów zgłaszanych przez alterglobalistów²⁴.

3. Czym jest *global governance*?

Idea *global governance* powstała jako odpowiedź na tezę, że rozwiązanie globalnych problemów, jeśli istnieje, ma charakter globalny. Samo jej powstanie jest poniekąd przyznaniem, że złożoność naszej rzeczywistości, główne problemy występujące w XXI wieku, jak i charakterystyka naszych czasów wymuszają przeniesienie ciężaru decyzyjnego z poziomu pojedynczych państw i ich doraźnej kooperacji na poziom ścisłej współpracy międzynarodowej bądź ponadnarodowej, w której partycypować będą oprócz państw także korporacje, organizacje pozarządowe itd.²⁵

Zasadniczym problem jest to, że sama idea rządzenia globalnego jest dopiero formowana, funkcjonuje bardziej jako pewna koncepcja niż byt faktyczny, mimo że wciąż próbuje się nadać tej koncepcji konkretną treść. Biersterker, pisząc o *global governance*, zauważa, że termin ten znacznie częściej jest używany, zarówno przez teoretyków, jak i przez praktyków, niż precyzyjnie definiowany²⁶. Badając polską literaturę oraz śledząc opinie wyrażane przez polskich polityków, nie można powiedzieć, aby w Polsce termin ten cieszył się taką popularnością. Owszem, występuje on w wielu publikacjach, definiowany jest przez encyklopedię politologii²⁷, jednak jego opis w literaturze polskiej bywa dość mglisty, samo pojęcie traktowane jest często z nieufnością²⁸.

James Rosenau i Otto Czempiel, którzy objaśnili tę ideę w swojej książce *Governance without government. Order and Change in World Politics*, są uznani za ojców rządzenia globalnego (w warstwie naukowej), nie użyli oni jednak ani razu pojęcia *global governance*²⁹.

²⁴ M. Starnowski, *Alterglobalizm w poszukiwaniu nowej wielkiej narracji*, [w:] *Spotkania z utopią*, red. P. Żuk, Oficyna Naukowa, Warszawa 2008, s. 161-182; L. Gavor, *Antyglobalizm, alterglobalizm i filozofia zrównoważonego rozwoju jako globalizacyjne alternatywy*, „Problemy Ekorozwoju” 2006, vol. 1, nr 1, s. 42-44.

²⁵ *The Role of Business in Global Governance. Corporations as Norm-Entrepreneurs*, red. A. Flohr, L. Reith, S. Schwindenhammer, K.D. Wolf, Palgrave – Macmillan, New York 2010, s. 3-7.

²⁶ T.J. Biersterker, *Global governance*, s. 1, http://graduateinstitute.ch/webdav/site/admininst/shared/iheid/800/biersterker/Global_Governance_Routledge_Companion%5B1%5D.pdf, za: *Routledge Companion to Security*, M. Dunn Cavelty, V. Mauer (eds.), Routledge Publishers, New York – London 2009.

²⁷ *Encyklopedia politologii*, red. M. Żmigrodzki, tom 5. *Stosunki międzynarodowe*, red. T. Łoś-Nowak, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2002, s. 126.

²⁸ R. Kuźniar, wyd. cyt., s. 522.

²⁹ M. Zachara, *Global governance. Ład międzynarodowy po zakończeniu stulecia Ameryki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, s. 21.

Z samym tłumaczeniem na język polski, ale także źródłowym znaczeniem słów w angielskiej nazwie istnieją spore problemy. O ile znaczenie *global* nie budzi wątpliwości, o tyle znaczenie *governance* – tak. W piśmiennictwie anglojęzycznym autorzy starają się temu drugiemu słowu nadać precyzyjną treść, odzwierciedlającą ducha pojęcia. Stąd też Rosenau i Czempiel dokonują wyraźnego rozgraniczenia między *governance* a *government*, traktując pierwsze pojęcie jako „zarządzanie”, drugie – jako „rządzenie”³⁰. Przywoływany już Biersterker także poświęca sporo uwagi słowu *governance*, badając jego etymologię i nadając mu odpowiednie znaczenie poprzez odwołanie do łacińskiego *gubernare*, co znaczy „regulować/kierować/rządzić”. Idąc tym tropem, nieco w sprzeczności z tym, co pisali Rosenau i Czempiel, autor obstaje przy używaniu polskiego tłumaczenia „globalne kierowanie/globalne rządzenie”. Trafne jednak wydaje się być spostrzeżenie Finkelsteina, który pisze, że słowo *governance* używane jest dlatego, iż nie wiadomo do końca, jak nazwać to, co się dzieje³¹.

Istnieje wiele definicji *global governance*. Warto niektóre z nich przytoczyć. Clark definiuje je jako: „Luźny system globalnej regulacji zachowań aktorów polityki międzynarodowej, o charakterze instytucjonalnym lub normatywnym, złożony z różnego rodzaju elementów: organizacji międzynarodowych i prawa międzynarodowego, organizacji ponadnarodowych i ram działania, elementów globalnej społeczności obywatelskiej, ogólnie przyjętych norm postępowania”³². Finkelstein podaje definicję, w myśl której rządzenie globalne to „rządzenie, bez suwerennej władzy, relacje, które przekraczają granice państw. *Global governance* to robienie międzynarodowo tego, co rządy robią w domu”³³. Jednym z najważniejszych dokumentów mówiących o *global governance* jest raport *Our global neighbourhood*, stworzony przez Komisję ONZ ds. Global Governance. Jednak głównie określa on, czym *global governance* nie jest³⁴.

Jedną z najciekawszych definicji w polskiej literaturze znaleźć można u Kłosińskiego. Określa on rządzenie globalne jako alternatywę dla świata opartego na suwerennych państwach z wiodącą rolą jednego z nich. Następnie dodaje, że jest to sterowanie dokonywane poprzez aktywne działanie podmiotów niepaństwowych³⁵.

³⁰ *Governance without government. Order and Change in World Politics*, red. J.N. Rosenau, E.O. Czempiel, Cambridge University Press, Cambridge 1992, s. 4; M. Zachara, wyd. cyt., s. 21.

³¹ L.S. Finkelstein, *What is global governance*, „Global Governance” 1995, nr. 1, s. 368.

³² *Globalizacja polityki światowej. Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych*, red. J. Baylis, S. Smith, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008, s. 903.

³³ L.S. Finkelstein, wyd. cyt., s. 369.

³⁴ *Our Global Neighborhood*, Commission on Global Governance, Oxford 1995, <http://human-beingsfirst.files.wordpress.com/2009/10/cacheof-pdf-our-global-neighborhood-from-sovereignty-net.pdf>, data dostępu. Ujednoliconą definicję *global governance* w rozumieniu ONZ znaleźć możemy w raporcie Rady Gospodarczej i Społecznej ONZ: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan022332.pdf>, data dostępu.

³⁵ K.A. Kłosiński, *Ekonomia polityczna w mundialnym wymiarze*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012, s. 66.

Oprócz tego na gruncie polskiego piśmiennictwa znaleźć możemy m.in. definicję Fela, który definiuje globalne kierowanie (takim tłumaczeniem angielskiego terminu się posługuje) jako „globalne zarządzanie współzależnością”, dodając, że jest to proces, w którym „godzi się różne interesy i podejmuje współdziałanie”³⁶. Gołębiowski za powszechnie przyjętą uznaje definicję, w myśl której jest to system kierowania i wpływania na ogólnościatowe procesy, mniej sformalizowany od systemu związanego z tradycyjnie rozumianym rządem³⁷. Piotrowski zaś przytacza ogólną definicję, która akcentuje, że globalne rządzenie to zestaw metod regulowania problemów wspólnych dla publicznych i prywatnych instytucji, który powinien godzić sprzeczne interesy i promować kooperację³⁸.

Bardzo rozwinięty opis idei *global governance* tworzy Biersterker. Wyszczególnia on pięć jego części składowych, a także tworzy różne możliwe warianty globalnego rządzenia, w oparciu o różne bazy³⁹. Jednym z wiodących autorów zajmujących się rządzeniem globalnym jest Weiss, definiujący to pojęcie jako sumę przepisów, norm, zasad i instytucji, które określają, tworzą i pośredniczą w transgranicznych stosunkach między państwami, kulturami, obywatelami, organizacjami międzyrządowymi i pozarządowymi a rynkiem⁴⁰.

Zdaniem autora obecnie możemy definiować *global governance* dwojako. Z jednej strony jest to idea, koncepcja, wciąż nie do końca sprecyzowana, której celem jest scharakteryzowanie ładu wyłaniającego się z przemian zachodzących się w skali całego świata, na niwie gospodarczej, politycznej, społecznej oraz innych obszarach aktywności ludzkiej. Równocześnie możemy uznać rządzenie globalne za istniejący już system, kształtowany stopniowo od zakończenia drugiej wojny światowej i powstania instytucji takich jak ONZ, MFW, Bank Światowy czy GATT/WTO. System ten wciąż się zmienia i ewoluuje w kierunku większej otwartości na głos zarówno nowych, liczących się państw (tzw. państwa BRIC), jak i relatywnie nowych istotnych graczy, takich jak korporacje transnarodowe, organizacje pozarządowe czy opinia kształtującego się wciąż, globalnego społeczeństwa obywatelskiego. Jego cechą charakterystyczną jest osłabienie hegemonii Stanów Zjednoczonych oraz przechodzenie z myślenia i postrzegania rzeczywistości z perspektywy narodowej na myślenie i percepcję globalną. Kolejne impulsy do dalszego formowania systemu rządzenia globalnego dostarczane są głównie endogenicznie – są nimi

³⁶ S. Fel, *Podmioty pozarządowe w global governance*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Problemy globalizacji i regionalizacji, część 1*, Mitel, Rzeszów 2006, s. 184

³⁷ J. Gołębiowski, *Global governance: koncepcje – doświadczenia – perspektywy*, Szkoła Główna Handlowa – Kolegium Gospodarki Światowej, Warszawa 2008, s. 15

³⁸ S. Piotrowski, *Koncepcja global governance a kryzys polityczny i gospodarczy. Uwagi krytyczne*, [w:] *Wyzwania gospodarki globalnej*, Prace i Materiały Instytutu Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Gdańskiego nr 31, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot 2012, s. 140.

³⁹ T.J. Biersterker, wyd. cyt.

⁴⁰ T.G. Weiss, *The UN's Role in Global Governance*, Briefing Note Number 15, 2009, s. 1-2, <http://www.unhistory.org/briefing/15GlobalGov.pdf>, 4.11.2013.

kluczowe wydarzenia społeczno-polityczne i gospodarcze. Narodziny idei *global governance* zdają się być odpowiedzią na rozpad dwubiegunowego podziału świata – upadek „żelaznej kurtyny”. Kolejnymi bodźcami stają się problemy środowiskowe, wciąż nierozwiązane problemy społeczne – głód, epidemie, rosnące rozwarstwienie społeczne i pogłębiająca się przepaść między bogatą północą a biednym południem, a przede wszystkim dwojakie motywy ekonomiczne: tendencje liberalizacyjne, otwieranie granic, likwidacja barier taryfowych, poza- i parataryfowych, z jednej strony, oraz globalne kryzysy gospodarcze – z drugiej. W sferze koncepcji docelowym gremium decyzyjnym ma być koalicja państw, organizacji międzynarodowych, organizacji pozarządowych i innych liczących się podmiotów (m.in. KTN), decyzje zaś mają być podejmowane w drodze dialogu i w trosce o wspólne dobro i lepszą przyszłość. Jest to z pewnością wizja idylliczna. Natomiast co do faktycznego funkcjonowania *global governance* – dzisiaj system jest sfragmentaryzowany, a za poszczególne fragmenty odpowiadają głównie organizacje międzynarodowe lub państwa. ONZ kojarzona jest głównie z dbaniem o pokój na świecie i prawa człowieka, Bank Światowy dominuje w dziedzinie rozwoju gospodarczego, WTO zaś – w dziedzinie regulowania handlu⁴¹.

4. Kto ma rządzić?

Pytanie o to, kto ma rządzić w erze globalizacji, pozostaje wciąż otwarte. Z analizy piśmiennictwa i z obserwacji rzeczywistości społeczno-politycznej wyciągnąć można jednoznaczne wnioski, że kierunkiem, w którym świat zmierza obecnie, jest *global governance*. Nie jest to jednak kierunek konkretny, jakiś punkt docelowy, raczej zbiór punktów, alternatywnych rozwiązań, które mają wspólne cechy, a spośród których wybrane zostanie najlepsze bądź najłatwiejsze do zrealizowania. By władza taka mogła zaistnieć, będzie musiała stanowić kompromis między różnymi globalnymi siłami. Kompromis, który oznaczać będzie władzę efektywną, ale jednocześnie odzwierciedlającą rozmaite stanowiska, raczej globalnie skoordynowaną niż centralną. Globalne rządzenie ma odbywać się w przestrzeni mocno zróżnicowanej, mimo że procesy globalizacji będą zapewne dalej postępować. Jednym z najciekawszych pytań, jakie rodzi ta sytuacja, jest pytanie o rolę społeczeństwa międzynarodowego. Aktualny obraz świata pomija raczej tego „gracza”. Na pierwszym planie wciąż są państwa i organizacje międzynarodowe, obok nich rosnące w siłę korporacje transnarodowe, głos społeczeństwa zaś jest słyszalny tylko okazyjnie, gdy w różnych częściach świata zapalają się ogniska społecznego sprzeciwu (choćby grupy „oburzonych” podczas ostatniego kryzysu gospodarczego). Bardzo trafnie dwie alternatywne drogi rozwoju *global governance* nakreślił Wallerstein w *Ana-*

⁴¹ M. Finger, *Globalisation and governance*, s. 7-8, <http://cmsdata.iucn.org/downloads/pm6.pdf> data dostępu; M. Ortega, *Building the future: the EU's contribution to global governance*, ISS, Paris, 2007, s. 41-42.

lizie systemów-światów (choć nie odnosząc się bezpośrednio do tej koncepcji). Píše on o rywalizacji „ducha Davos”, czyli globalizacji zinstytucjonalizowanej, kształtowanej wedle reguł Banku Światowego i WTO, z „duchem Porto Alegre”, którego głównym ośrodkiem jest Światowe Forum Społeczne, a wizją jest budowa nowego ładu w oparciu o więzy nieformalne, globalizację wrażliwą społecznie, bardziej demokratyczną i bez dyktatu Stanów Zjednoczonych. Ducha tego nazwać możemy także duchem alterglobalizmu⁴². Obecnie najbardziej w rozwój idei *global governance* zaangażowana jest Organizacja Narodów Zjednoczonych, czego dowodem są liczne raporty i dokumenty poświęcane temu zjawisku. Nie mają one jedynie znaczenia informacyjnego, znaleźć w nich można wiele cennych idei i propozycji rozwiązań problemu konstruowania nowego światowego ładu⁴³.

5. Zakończenie

Bez wątplenia najbliższe lata, a zapewne także dekady, z punktu widzenia nauk społecznych, politycznych i ekonomii będą niezwykle ciekawym czasem wykluwania się nowego ładu. Trudno powiedzieć jednak, kiedy nadejdzie chwila, od której liczba odpowiedzi zacznie przeważać nad liczbą pytań. Uwzględniając obecne uwarunkowania, możemy powiedzieć, z dużą dawką prawdopodobieństwa, że nie grozi nam życie w jednym globalnym państwie. Nic nie wskazuje na to, by w ciągu najbliższej dekady lub dwóch mógł powstać rząd światowy. Natomiast tempa dochodzenia do jakiejś konkretnej formy rządzenia globalnego przewidzieć nie podobna. Głównie dlatego, że nie da się przewidzieć czynników, które są katalizatorami tego procesu. Nie wiemy wciąż, jak daleko nam do granicy, po przekroczeniu której alternatywą globalnie skoordynowanego rządzenia będzie globalna katastrofa. Pamiętać też należy, że to, co konieczne, nie musi być nieuchronne. Bauman kwestionuje nieuchronność powstania ładu ponadnarodowego jako następcy „świata narodów”. Lecz podawana przez niego alternatywa („polityka siania niepewności”) z pewnością jest niepożądana⁴⁴. Nasze czasy, zupełnie jak w popularnym chińskim przekleństwie, są ciekawe. Oby jednak życie w ciekawych czasach, wbrew znaczeniu tego powiedzenia, nie oznaczało takiego niepokoju, w jakim przypadło żyć Leszkowi Kołakowskiemu⁴⁵.

⁴² I. Wallerstein, wyd. cyt., s. 111-128.

⁴³ T.G. Weiss, T. Kanninen, M.K. Busch, *Sustainable Global Governance for 21st Century*, <http://library.fes.de/pdf-files/iez/global/06663.pdf>, 3.11.2012. R. Thakur, *The United Nations in Global Governance: Rebalancing Organized Multilateralism for Current and Future Challenges*: http://www.un.org/en/ga/president/65/initiatives/GlobalGovernance/Thakur_GA_Thematic_Debate_on_UN_in_GG.pdf, 3.11.2012.

⁴⁴ Z. Bauman, *Phylna nowoczesność*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2006, s. 299.

⁴⁵ Wywiad rzeka przeprowadzony z profesorem Kołakowskim przez Zbigniewa Mentzla, opowiadający o życiu wybitnego filozofa od czasów jego wczesnego dzieciństwa, nosi tytuł *Czas ciekawy, czas niespokojny*.

Literatura

- Bartosik-Purgat M., *Otoczenie kulturowe w biznesie międzynarodowym*, PWE, Warszawa 2006.
- Bauman Z., *Europa. Niedokończona przygoda*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2005.
- Bauman Z., *Płynna nowoczesność*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2006.
- Bauman Z., *Ponowoczesność jako źródło cierpień*, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 2000.
- Bauman Z., *44 listy ze świata płynnej nowoczesności*, Wydawnictwo Literackie, 2011.
- Biersteker T.J., *Global governance*, http://graduateinstitute.ch/webdav/site/admininst/shared/iheid/800/biersteker/Global_Governance_Routledge_Companion%5B1%5D.pdf.
- Bogunia-Borowska M., Śleboda M., *Globalizacja i konsumpcja. Dwa dylematy współczesności*, Universitas, Kraków 2003.
- Cameron R., Neal L., *Historia gospodarcza świata. Od paleolitu do czasów najnowszych*, Książka i Wiedza, Warszawa 2004.
- Castells M., *Spoleczeństwo sieci*, PWN, Warszawa 2010.
- Chomsky N., *Rok 501. Podbój trwa*, PWN, Warszawa 2009.
- Cuellar H., *Globalizacja i demokracja jako znak naszych czasów (krytycyzm z punktu widzenia złożoności)*, [w:] *Filozofia a demokracja*, red. P.W. Juchacz, R. Kozłowski, Coopera, Poznań 2001.
- Dobrzycki W., *Historia stosunków międzynarodowych 1815-1945*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2008.
- Dylus A., *Globalizacja. Refleksje etyczne*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 2005.
- Ekonomia rozwoju*, red. B. Fiedor, K. Kociszewski, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010.
- Encyklopedia politologii*, red. M. Żmigrodzki, tom 5. *Stosunki międzynarodowe*, red. T. Łoś-Nowak, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2002.
- Fel S., *Podmioty pozarządowe w global governance*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Problemy globalizacji i regionalizacji, część I*, Mitel, Rzeszów 2006.
- Filozofia a demokracja*, red. P.W. Juchacz, R. Kozłowski, Coopera, Poznań 2001.
- Finger M., *Globalisation and governance*, <http://cmsdata.iucn.org/downloads/pm6.pdf>.
- Finkelstein L.S., *What is global governance*, „Global Governance” 1995, no. 1.
- Gajda J., *Antropologia kultury. Wprowadzenie do wiedzy o kulturze*, Impuls, Kraków 2008.
- Gavor L., *Antyglobalizm, alterglobalizm i filozofia zrównoważonego rozwoju jako globalizacyjne alternatywy*, „Problemy Ekorozwoju” 2006, vol. 1, nr 1.
- Globalistyka. Procesy globalne i ich lokalne konsekwencje*, M. Czerny, R. Łuczak, J. Makowski (red.), PWN, Warszawa 2007.
- Globalna ekonomia polityczna*, red. J. Ravenhill, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011.
- Globalizacja i my. Tożsamość lokalna wobec trendów globalnych*, R. Piekarski, M. Graban, Universitas, Kraków 2003.
- Globalizacja. Mechanizmy i wyzwania*, red. B. Liberska, PWE, Warszawa 2002.
- Globalizacja – nieznośnie podobieństwo? Świat i jego instytucje w procesie uniformizacji*, red. B. Krauz-Mozer, P. Borowiec, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
- Globalizacja polityki światowej. Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych*, red. J. Baylis, S. Smith, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
- Globalizacja – pomiędzy polityką a ekonomią. Wybrane aspekty*, red. D. Karnowska, M. Szatlach, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006.
- Golka M., *Cywilizacja współczesna i globalne problemy*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2012.
- Governance without government. Order and Change in World Politics*, red. J.N. Rosenau, E.O. Czempiel, Cambridge University Press, Cambridge 1992.
- Gołębiowski J., *Global governance: koncepcje – doświadczenia – perspektywy*, Szkoła Główna Handlowa – Kolegium Gospodarki Światowej, Warszawa 2008.

- Granice konkurencyjności*, Grupa Lizbońska, Poltex, Warszawa 1996.
- Kaczmarek T.T., *Kto kieruje globalizacją? Think thanki – kuźnia nowych idei*, Difin, Warszawa 2011.
- Klein N., *Mury i wylomy, czyli bariery i szanse. Doniesienia z linii frontu debaty o globalizacji*, PWN, Warszawa 2008.
- Kłosiński K.A., *Ekonomia polityczna w mundialnym wymiarze*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012.
- Kuźniar R., *Porządek międzynarodowy wczesnej globalizacji*, [w:] *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, red. E. Halizak, R. Kuźniar, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006.
- Łuczak R., *Spółczesność i kultura w zglobalizowanym świecie*, [w:] *Globalistyka. Procesy globalne i ich lokalne konsekwencje*, red. M. Czerny, R. Łuczak, J. Makowski, PWN, Warszawa 2007.
- Ociepka B., *Komunikacyjne ścieżki globalizacji*, [w:] *Wkraczając w XXI wiek. Między globalizacją a różnorodnością*, red. E. Stadtmuller, Arboretum, Wrocław 2003.
- Ortega M., *Building the future: the EU's contribution to global governance*, ISS, Paris, 2007.
- Piotrowski S., *Koncepcja global governance a kryzys polityczny i gospodarczy. Uwagi krytyczne*, [w:] *Wyzwania gospodarki globalnej*, Prace i Materiały Instytutu Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Gdańskiego nr 31, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot 2012.
- Polityka gospodarcza*, red. B. Winiarski, PWN, Warszawa 2006.
- Późnowestfalski ład międzynarodowy*, red. M. Pietraś, K. Marzęda, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008.
- Routledge Companion to Security*, M. Dunn Cavelt, V. Mauer (eds.), Routledge Publishers, New York – London 2009.
- Spotkania z utopią*, red. P. Żuk, Oficyna Naukowa, Warszawa 2008.
- Starnowski M., *Alteglobalizm w poszukiwaniu nowej wielkiej narracji*, [w:] *Spotkania z utopią*, red. P. Żuk, Oficyna Naukowa, Warszawa 2008.
- Stiglitz J.E., *Globalizacja*, PWN, Warszawa 2004.
- Stiglitz J.E., *Wizje sprawiedliwej globalizacji*, PWN, Warszawa 2007.
- Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, red. E. Halizak, R. Kuźniar, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006.
- Świtłowski P.A., *Droga do Pangei: Polityka międzynarodowa czasu „globalizacyjnej konwergencji”*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011.
- Thakur R., *The United Nations in Global Governance: Rebalancing Organized Multilateralism for Current and Future Challenges*, http://www.un.org/en/ga/president/65/initiatives/GlobalGovernance/Thakur_GA_Thematic_Debate_on_UN_in_GG.pdf.
- The Role of Business in Global Governance. Corporations as Norm-Entrepreneurs*, red. A. Flohr, L. Reith, S. Schwindenhammer, K.D. Wolf, Palgrave – Macmillan, New York 2010.
- Wallerstein I., *Analiza systemów-światów. Wprowadzenie*, Dialog, Warszawa 2007.
- Weiss T.G., *The UN's Role in Global Governance*, Briefing Note Number 15, 2009, s. 1-2, <http://www.unhistory.org/briefing/15GlobalGov.pdf>.
- Weiss T.G., Kanninen T., Busch M.K., *Sustainable Global Governance for 21st Century*, <http://library.fes.de/pdf-files/iez/global/06663.pdf>.
- Wkraczając w XXI wiek. Między globalizacją a różnorodnością*, red. E. Stadtmuller, Arboretum, Wrocław 2003.
- Wosińska W., *Oblicza globalizacji*, Smak słowa, Sopot 2008.
- Zachara M., *Global governance. Ład międzynarodowy po zakończeniu stulecia Ameryki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012.
- Ziewiec G., *Trzy fale globalizacji. Rozwój, nadzieje i rozczarowania*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2012.
- Ziętek A., *Globalizacja a kultura*, [w:] *Oblicza procesu globalizacji*, red. M. Pietraś, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002.
- Żukowski S., *Kosmopolityzm i postmodernizm a ład światowy*, Instytut Stosunków Międzynarodowych UW, Warszawa 2009.

Źródła internetowe:

<http://cmsdata.iucn.org/downloads/pm6.pdf>.

http://graduateinstitute.ch/webdav/site/admininst/shared/iheid/800/biersteker/Global_Governance_Routledge_Companion%5B1%5D.pdf.

<http://humanbeingsfirst.files.wordpress.com/2009/10/cacheof-pdf-our-global-neighborhood-from-sovereignty-net.pdf>.

<http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3905881/globalizacja.html>.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>.

<http://library.fes.de/pdf-files/iez/global/06663.pdf>.

http://www.un.org/en/ga/president/65/initiatives/GlobalGovernance/Thakur_GA_Thematic_Debate_on_UN_in_GG.pdf.

<http://www.unhistory.org/briefing/15GlobalGov.pdf>.

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan022332.pdf>.

GLOBAL GOVERNANCE AS DIRECTION OF DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL ORDER IN THE GLOBALIZATION ERA

Summary: The main purpose of the article is to show the idea of global governance, as direction of development of the international order in the XXI century. The author, at the beginning, characterizes globalization and its influence on a shape of the world in the first decade of our century. Next, there is a description of the global governance, as an idea inscribed in the logic of development on the global arena.

Keywords: globalization, global governance, global order.